Szuverenitás és államberendezkedés

2014 december 22. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 0

Értékelés kiválasztása Még nincs értékelve

Mérték

A szuverenitás kérdése az államelmélet egyik leginkább hangsúlyos témája, lévén, hogy a politikai közösség szemében a függetlenséggel, identitással és (ön)irányítással hozható párhuzamba.

Egyik els?dleges feladatunk lenne tehát egy ilyen dolgozat esetén a szuverenitás fogalmának a tisztázása, ám már

itt gondokba ütközünk, ugyanis ahány gondolkodó, annyi szuverenitás- és szuverénfogalom, ám egy áttekintésre így is lehet?ségünk van. Ezek után azt a szuverenitás-felfogást alkalmazzuk a három államberendezkedéssel való összevetés során, mely a rövid fogalmi vizsgálódás után véleményünk szerint a leginkább visszaadja a fogalom lényegét.

Írta: v. Uhel Péter Ágoston.

A szuverenitás fogalma

A szuverenitás fogalma, ahogy azt ma felfogjuk Jean Bodin-ig, egészen pontosan *A hat könyv a köztársaságról* cím? m?vében[i] lefektetett fogalommagyarázatig nyúlik vissza. Természetesen ennél korábbra is visszavetíthetjük a koncepciót, ha magát a fogalmat nem is. A bodin-i szuverenitásfogalomhoz képest egy másik fajta, úgynevezett *inspicium*-alapú szuverenitást vélt megtalálni a Kr. e. V. századi Athénban Peth? Sándor.[ii] Peth? a Kr. e. V. századi athéni demokrácia és a korabeli két törvény-fogalom elemzése után jut el ezen szuverenitáskoncepcióhoz. Álláspontja szerint ezen fajta szuverenitás kialakulásában dönt? szerepet Szolón, Kleiszthenész és a Kr. e. 462-ben alkotmányreformot végrehajtott Ephialtész játszott.[iii] Annak vizsgálata során, hogy az ókori Hellászban mit takart a szuverenitás, Peth? a következ?kig jut el: az említett három államférfi reformjai során a néptömegek valóban hatásosabban és nagyobb számban vehettek részt az államügyek intézésében valamint tarthatták egyes esetekben ellen?rzés alatt az arisztokratikus összetétel? szerveket, ám a cél és az eredmény nem valami mai értelemben vett populista tömegdemokrácia volt, hanem az „*iszonómia*” elérése,[iv] amit a szerz? nem egyenl?ségként, hanem az államhatalmat gyakorló szervek és néprétegek közötti egyensúlyként definiál.[v] Peth? azzal konkludál, hogy az ókori „[…] athéni szuverenitáselmélet helyett egyfajta elméleti *hagyomány* létezésér?l beszélünk. Ez a különbségtétel valamelyest talán utal arra, hogy nem összefügg? elméletr?l, hanem sokkal inkább egy, az elméleti általánosítás szintjén meg nem jelen? politikai gyakorlatról van szó.”[vi] Ez természetesen nem teljesen összeköthetetlen a szuverenitás decíziós modelljével, melyet Peth? a másik nagy típusnak tart.[vii]

Már a „szuverenitás atyjának” nevezett Jean Bodin is egy olyan elméletet alkotott a már említett m?vében, mely önmagában ellentmondásos, hiszen Bodinnél a szuverén nem vethet? alá törvényeknek, „[a] szuverenitás egy állam állandó és abszolút hatalma;”[viii] viszont ennek ellenére korlátai vannak, mint például az isteni jog vagy természetjog.[ix] Bodin szuverenitáselmélete több feltételt határoz meg, a szuverenitásfogalommal dolgozva, és ezt azért tartja fontosnak, mert „[a]z állam több családnak és az ? közös ügyeiknek a jogszer? kormányzata szuverén hatalommal.”[x] Ezek a feltételek többek közt olyanok, miszerint a hatalomnak állandónak, korlátlannak és osztatlannak kell lennie.[xi] Azt fontos megjegyezni, hogy Bodinnél az állam ennek megfelel?en szuverén egységként van jelen, úgy, hogy a szuverenitás az uralkodót illeti meg. Itt tehát államszuverenitásról beszélhetünk,[xii] amit csak az abszolút uralkodó gyakorol. Bodin szerint az alattvalók által fölemelt hatalomgyakorló személy vagy testület nem lehet szuverén.[xiii] Máshol viszont Bodin a testületileg birtokolt szuverenitást is lehetségesnek tartja.[xiv]

Thomas Hobbes esetében a korlátlan szuverenitás a szerz?désre van visszavezetve.[xv] Így az „egyetlen személlyé egyesült sokaságot”[xvi] melyet államnak nevez, tekinti szuverénnek. Ez a „halandó Isten” az, akinek, mivel az állam polgárai szerz?dés útján felhatalmazták, engedelmeskedni kell. Az uralkodónak a jogai, a felségjogok meglehet?sen sokrét?ek és korlátozhatatlanok; a megoszthatatlanság és az elválaszthatatlanság[xvii] itt is felmerül. Ami az állam fajtáit illeti, Hobbes szerint királyság, demokrácia illetve arisztokrácia létezik, ebb?l következ?en az író a megoszthatatlan uralkodói hatalmat összeegyeztethet?nek tartja azzal, hogy több személy gyakorolja azt.[xviii] Szuverénnek tekinthet? tehát Hobbes-nál is egy vagy több személy, viszont megfigyelhet? egy olyan kett?sség, mely szerint a szuverénre ugyan a szerz?dés útján ruházták a hatalmat, viszont ennek ellenére egyedül Istennek tartozik felel?sséggel.[xix]

A modern-kori gondolkodók már meglehet?s szkepszissel állnak hozzá a szuverenitáshoz. Hans Kelsen szerint az állam tekinthet? szuverénnek, de ezt a nemzetközi jog m?ködése megkérd?jelezi. Hiszen, ha az állam szuverén, azaz a legf?bb jogrendet képviseli, nem képzelhet? el, hogy felette nemzetközi jog is létezzen. A nemzetközi jog nyilvánvalóan valóságos volta miatt Kelsen annak jogi min?ségét kívánja kétségbe vonni,[xx] ám úgy látja, hogy ez sem tartható. Viszont, ha a nemzetközi jog mindenképp jogi min?séget képvisel, akkor az államszuverenitás dogmája gyengül, s?t, egy komolyabb kollízió esetén elvész.[xxi] Kelsen szerint így hosszabb távon a szuverenitás fogalma elválik az állam fogalmától, melynek lehet?ségét Svájc példáján mutatja be. Ennek következménye lesz végül, hogy minden jogközösség „*a jogi alakulatok egyetlen folytatólagos sorozatába* oszható be”.[xxii] Kelsen

leírása végül egy – legalábbis elméletben – totalizáló vízióval ér véget, mely igény kés?bb fellelhet? a Tiszta Jogtan cím? m?vében is.[xxiii]

Jacques Maritain teljesen elvetné a szuverenitás fogalmát.[xxiv] Bodin alapján arra a konklúzióra jut, hogy „[a] szuverenitás két dolgot jelent: el?ször is a legf?bb függetlenséghez és hatalomhoz való jogot, ami *természetes* és *elidegeníthetetlen* jog, másodszor pedig az olyan függetlenséghez és hatalomhoz való jogot, ami a maga helyén *abszolúte* vagy *transzcendensen* – nem pedig *viszonylagosan*, vagy pedig az egészen belül *legfels? részként* – legf?bb. Más szavakkal, a szuverén által kormányzott egészt?l *független* az, hogy a szuverén ezen egésszel szembeni függetlensége és afölötti hatalma legf?bb.”[xxv] Maritain úgy folytatja, hogy mivel az állam esetében a szuverenitás feltételei hiányoznak, és még egy uralkodó is csupán a politikai közösség tetején helyezkedik el és nem áll attól függetlenül, ezért „[a]z állam valójában nem szuverén, és soha sem volt az.”[xxvi] A szerz? a konklúzióban, ha nem is explicite, de elismeri, hogy csak Isten lehet szuverén, és az állam vagy a nép szuverenitásáról beszélni nem lehet.[xxvii]

Carl Schmittnél szintén fontos téma volt a szuverén és a szuverenitás. Nála a legnagyobb hatást Bodin és Hobbes jelenti, államelméleti decizionizmusa is azt a hobbes-i axiómát igenli, mely szerint a jog nem egyéb, mint a szuverén döntése. „Szuverén az, aki a kivételes állapotról dönt.”[xxviii] kezd?dik az ismert mondattal Politikai teológia cím? m?ve. Schmitt szerint a szuverenitás kérdése lényegileg kizárólag a kivételes állapot esetén merül föl, és akkor bizonyítja, hogy a szuverén a jog fölött áll. Nem vitatja Maritain álláspontjából kisz?r?d? azon nézetét, hogy Isten szuverén, viszont felteszi a kérdést: csak Isten az? Esetleg a monarcha, nép, vagy aki a nép nevében fellép, az is?[xxix] A relativizálónak is felfogható álláspontja szerint a kivételes állapottól függ az is, hogy egyáltalán érdekli-e a politikai közösséget a szuverén és a szuverenitás kérdése.

Szuverenitás és államforma

Nos, ezen talán esetlegesnek és önkényesnek t?n?, bár talán bizonyos mértékben reprezentatív válogatásból is kit?nik, hogy a szuverenitás témája mennyire diverz, fogalmát hányféleképpen magyarázzák. A következ?kben egy olyan szuverenitásfogalommal kívánunk dolgozni, mely az államot szuverén entitásnak tekinti. A fent idézett neves gondolkodók aggályai ellenére ezt azért kívánnánk fenntartani, mert vizsgálódásunk tárgya az államberendezkedés és a szuverenitás kapcsolata, méghozzá olyan tekintetben, hogy milyen államforma az, mely leginkább el?segíti, hogy az állam éljen legf?bb hatalmával. Állami hatalom esetén els?sorban egy autoritásigényr?l beszélünk, melyet az állam magának vindikál.[xxx] Mondhatjuk, hogy arra vagyunk kíváncsiak, vajon az, hogy milyen politikai er?k hogyan tartják fenn egy adott állami rend m?ködését, segíthet-e megragadni azt, hogy milyen *min?ség?* szuverenitással állunk szemben.[xxxi] A szuverenitást így az állami f?hatalom értelmében használjuk, és ennek relációjában vizsgáljuk a három államberendezkedést.

Három államforma,[xxxii] a demokrácia, a diktatúra és a monarchia berendezkedését és az államszuverenitással való kapcsolatukat vizsgáljuk. Ezek közül az els? kett? kiválasztása talán nem igényel komolyabb magyarázatot; a modern kor két ismert államberendezkedésér?l van szó, melyek közül a totális diktatúra mára már visszaszorulóban van, a többpárti demokrácia viszont a legelterjedtebb államberendezkedés jelenleg. Ami a monarchiát illeti, szintén létezik, ám jóval kisebb számban, viszont ami érdekességként elmondható, hogy a legtöbb az demokratikusan m?köd? országként funkcionál. Hogyan lehetne akkor ezt a hármat különválasztható államformákként kezelni?

Nos, úgy hisszük, a diktatúrával és a demokráciával nem lesz gondunk; számos létez?, ha nem is m?köd? példával találkoztunk e két államforma köréb?l az elmúlt száz évben és ma is. A monarchia esetére a jelenben kevésbé találhatunk példát, hiszen a modern kor névlegesen monarchikus berendezkedés? országait nyugodtan tekinthetjük demokráciáknak; talán a legközelebbi példa a monarchiára Liechtenstein, vagy az „arab tavasz”[xxxiii] el?tti Marokkó lehetne, esetleg Szaúd-Arábia.

Éppen ezért vizsgálódásunk – bár gyakorlatból vett példákat is felhasznál – lényegét tekintve elméleti maradna, és ezen rendszereknek csupán a szuverenitással való kapcsolatának vizsgálatára hagyatkozna.

A demokrácia a nép uralmát jelenti, a kifejezés az er?sebb, agresszívabb ?????? szót használja, mint hatalmat, egy már-már brutális konstellációban, szemben az ????-val, mellyel a monarchia kifejezésben találkozhatunk, mely inkább vezetésre, mint uralkodásra utal.[xxxiv] Egy modern demokráciában hivatalosan a népet illeti a hatalom, mely azt választott képvisel?i útján gyakorolja. Itt egyfajta népakaratot, kollektív akaratot feltételezhetünk, melyet a tömeg periodikusan megtartott választások során fejt ki, ezért ezt a rendszert a népszuverenitás fogalmával szokták jellemezni,[xxxv] mellyel viszont a fentebb idézett Maritain nem tudott egyet érteni, azt vallván, hogy a nép

nem (a nép *sem*) lehet szuverén.

A szuverenitással való viszonyát talán a demokráciának a legnehezebb vizsgálni, hiszen els? ránézésre nem egy monolitikus berendezkedés, nincsen egy fókuszpontja. Ebben a rendszerben így – hogyha valóban beszélhetünk arról, hogy a nép szuverén – osztott szuverenitással állunk szemben, mely a nép, pontosabban a választásra jogosult választópolgárok közt oszlik meg, így ?k gyakorolják az állam legf?bb hatalmát – elméletben.

A gyakorlatban viszont azt láthatjuk, hogy a döntéshozó az országgy?lés, ezért helyesebb lenne az országgy?lést szuverénnek tekinteni,[xxxvi] mint legf?bb törvényhozó szerv, a törvényhozói szuverenitás letéteményese[xxxvii] ugyanis mind a bels?, mind a küls? szuverenitás érvényesítésében fontos szerepet játszik.

Azt mondhatjuk tehát, hogy az államszuverenitás gyakorlója, vagy még inkább a letéteményese demokráciában az országgy?lés. Ám mi a helyzet a többi állami szervvel, legf?képpen a kormánnyal? Hiszen – f?leg a bels? szuverenitás tekintetében – a végrehajtó hatalom elég nagy szabadsággal tevékenykedhet, és akkor még nem is beszéltünk a szubszidiaritás jegyében létrejött önkormányzati szervekr?l. Azt kell tehát látnunk, hogy akkor is, ha nem a népet tekintjük szuverénnek, az állami f?hatalom megosztott, nem csupán a bels? szuverenitás tekintetében, hanem – az államf? képviseleti joga ellenére – a küls? szuverenitás tekintetében is. Ezek a korlátok a demokratikus berendezkedés sajátosságai, deklarált céljuk, hogy egy személy vagy testület se törhessen az állami f?hatalom megszerzésére.[xxxviii]

Ám természetesen láttuk már, és az elméletben is benne van, hogy ahol „minden hatalom a népé”, és, hogy ahol az igazság a többség függvénye,[xxxix] ott egy tehetséges ?????????, vagy egy gátlástalan testület könnyen kizárólagos hatalomra tehet szert; a legegyszer?bb módon úgy, hogy ideológiája többségre jut az országgy?lésben.[xl]

Így jutunk el a diktatúrához.[xli] Úgy véljük, a totális diktatúra egy kifejezetten modern jelenség, természetesen számos újkori, kés? újkori el?képpel.[xlii] A két másik vizsgált államformához több módon köthet?; a demokráciához a de tocqueville-i „tömegek zsarnokságán” keresztül, a monarchiához pedig mintegy annak perverziójaként, az atyai uralom helyett egy nagy testvér-szer? zsarnokságként.[xliii]

A diktatúrát sokszor kötik egy személyhez, nem feltétlenül helytelenül, viszont azt be kell látni, hogy egy adott államterület nagysága, és a lakosság nagy száma miatt egyedül egy diktatúrát fenntartani nem lehet. Természetesen jogi értelemben – attól függ?en, hogy egy adott berendezkedés milyen szinten tekintett fontos eszközként a jogra – az adott személy, a diktátor állt a jogforrási hierarchia élén.[xliv]

Az így létrejöv? monolitikus szervezet, totális egység mindig er?s etatista vonásokkal rendelkezett, és általában a hatalmi harcokban gy?ztesként kikerül? pártot egyesítette is az állammal.[xlv] A diktátor itt tulajdonképpen megtestesíti és képviseli is az államot, ám az eszközök határozottan másak, mint egy monarchiában, annál agresszívabb, centralistább eszközökr?l beszélhetünk, melyek közt a félelem és a terror szinte mindig ott van.

Ebben a helyzetben a bels? szuverenitás agresszív képviselete szinte adott. Egy totális rendszer nincsen tekintettel a szubszidiaritásra, lokális érdekekre, és akár a diktátor, akár az állam végrehajtói rendszere gátlások nélkül érvényesítheti akaratát. Kifele szintén egységként léphet föl az állam, hiszen ellenzéki hangokról nem lehet szó, viszont itt az államközi kapcsolatok terén egyes diktátorok excentrikus természete és a totális berendezkedés voluntarista jellege komoly gondokat okozhat, ahogyan azt láttuk a huszadik század folyamán. Itt látnunk kell azt, hogy ez viszont egy hamis egység egy totális rendszer esetén, lévén, hogy minden esetben felülr?l er?ltetett és vezényelt, akkor is, ha a rendszer választási gy?zelemmel jött létre.

A monarchia esetében els?re azt láthatjuk, hogy mintha a két el?bbi rendszer elemeinek keveredésével lenne dolgunk, hiszen terminológiailag egyeduralomban járunk, viszont hagyományosan az etatizmus elemeit szinte sehol sem látjuk. A tény, hogy monarchiákban m?ködnek demokráciák, illetve monarchiák demokráciaként is arra engedne utalni, hogy valójában a demokrácia a diktatúra fogalmi ellentétje, míg a monarchia jóval közelebb áll hozzá.

Elég csak pár politikai gondolkodó egy-egy komolyabb m?vébe beletekintenünk, hogy lássuk, hogy ez nem így van.[xlvi] Egyértelm?, hogy azok a totalizáló elemek, melyek a demokráciában tetten érhet?ek és teljes mértékben a diktatúrában bontakoznak ki, komolyan vehet? szinten nem jelennek meg egy monarchiában. Az jóságos atya képének összehasonlítása a nagy testvérével itt megint csak segíthet, hogy leírjuk az uralkodót, aki lehet, hogy szigorú, lehet, hogy puritán, lehet, hogy kicsapongó, de országának a javát akarja, és ebbe beletartozik az is, hogy

ismeri a szabadság és rend érzékeny kapcsolatát és tudja azt is, hogy a kett? együtt jár, hiszen csak rendben valósulhat meg a szabadság. Ez azt jelenti, hogy még az abszolút monarchiák sem voltak totálisak, nem csupán annyira nem, mint egy modern diktatúra, hanem még annyira sem, mint egy modern demokrácia.

A szubszidiaritás elve ugyanis érvényesült, még hogyha a gyakorlatban – mint az lenni szokott – soha sem tökéletesen, de véleményalkotó és önkormányzó helyi szervek m?ködtek az államon belül.[xlvii] E felett állt az uralkodó, min?ségileg is, és az országra, mint sajátjára tekintett, szemben a diktatúrák „els? az egyenl?k közt”[xlviii] néptribünjével, aki a nép egyszer? gyermeke és megtestesíti ezt a népet, mondhatni, ami legjobb a népben, egy teljes mértékben népuralmon álló totális demokráciában.[xlix]

A szuverenitás maga is, id?ben el?ször úgy merült fel, mint az uralkodó szuverenitása.[l] Itt valódi megtestesüléssel állunk szemben, melyet segít a monarcha politikai közösségen felüli mivolta. Úgy véljük ez az a rendszer, amely – mivel maga a szuverenitás-fogalom is innen ered – a leginkább élni tud a szuverenitásával, f?leg a struktúrája miatt. Ez a bels? szuverenitás tekintetében is így áll, hiszen, bár az uralkodónak a hatalma abszolút, de nem korlátlan és semmi esetre sem totális, így az engedelmesség önkéntes alapú, valamint a küls? szuverenitás tekintetében is, hiszen egy ember, egy örökletes monarchiában már egy dinasztia hitelesen tudja képviselni az országát, mely iránt valóban elkötelezett, hiszen azt utódjának tovább kell adnia majd.

Úgy véljük tehát, hogy a szuverenitás, mind bels?, mind küls? gyakorlása, tehát a legf?bb hatalomnak és autoritásnak a megvalósítása az a monarchia esetében valósul meg a legtisztábban. Láttuk, hogy demokrácia esetében osztott szuverenitásról beszélhetünk, mely úgy véljük, hogy önmagában is egy oximoron, és a szuverenitás fogalmát egy fikcióvá degradálja,[li] valamint a tömegek manipulálhatósága miatt diktatúrához vezethet. A diktatúra szintén egy alkalmatlan rendszer arra, hogy a szuverenitást a klasszikus értelemben megvalósítsa, hiszen már a diktátor vagy az állam fölléphet úgymond szuverénként, akaratát érvényesítve az államon belül és kívül is, a rendszer szerkezete, totális mivolta és f?leg az olyan eszközök, mint félelem és terror alkalmazása nem teszik lehet?vé, hogy szuverénként tekintsünk a diktátorra. A szuverenitást ugyanis nem lehet kényszeríteni, az egy elismert, fenntartott hatalom, melyet autoritás és nem er?szak jellemez. A monarchia az a berendezkedés, melyben megvalósul a valódi szuverenitás, az uralkodó valóban szuverén, és Maritain implikációját, miszerint csak Isten lehet szuverén a monarchikus berendezkedésbe be is vonja a *Dei gratia* legitimitási elv.

Természetesen azt látnunk kell, hogy nem minden a szuverenitás, az idézett gondolkodók szerint pedig nem is feltétlenül egy szükséges koncepció, avagy nem egy olyan, ami a modern világban megvalósítható, vagy megvalósítandó. Számolnunk kell azzal is, hogy olyan országokban, mint Svájc vagy az Egyesült Államok a köztársasági hagyomány miatt teljesen más fogalmuk van a szuverenitásról, föderális berendezkedésük miatt az államszuverenitásról, mint az európai hagyományokból kiinduló gondolkodóknak. Nem kizárt, hogy a modern világban egyszer?en az igényérvényesítés fogalmával is helyettesíteni lehet.

Konklúzió

Ezen túl a kelseni problémafelvetés, ami a nemzetközi jogot és a szuverenitást érinti is kezd egyre akutabbá válni az Európai Unióval kapcsolatban is.[lii] Az Európai Unió és a nemzetállamok szuverenitásával kapcsolatos értekezéseknek se szeri se száma. Az, hogy ebben a helyzetben mi lesz a szuverenitással és, hogy a jogtudomány ezzel kapcsolatban mennyire tudja befolyásolni a politikai döntéshozókat, az még egyel?re a jöv? kérdése. Viszont a kérdés, amit szerintem föl kell tennünk magunknak: jobban járunk-e, ha megválunk a szuverenitástól, és ezentúl csupán fogalmi-akadémiai viták keretében látjuk ?t viszont, vagy érdemesebb lenne inkább egy normatív szuverenitásfogalomhoz visszatérni? Úgy véljük, hogyha olyan folyamatok részesei vagyunk, melyek a szuverenitás teljes feladása felé vezetnek minket, lehet, hogy nem a szuverenitást kéne kidobni, hanem inkább ezen folyamatokat felülvizsgálni. Lehet, hogy nem érnek annyit, hogy megszabaduljunk egy ilyen nagy és jelent?s múltra visszatekint? államelméleti koncepciótól.

---

[i] Magyarul: Bodin, Jean: *Az államról*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1987.

[ii] Peth? Sándor: Démosz vagy Deus? Osiris Kiadó, Budapest, 2001. 21. p.

[iii] Peth? Sándor: Démosz vagy Deus? Osiris Kiadó, Budapest, 2001. 60. p.

[iv] Peth? Sándor: Démosz vagy Deus? Osiris Kiadó, Budapest, 2001. 68. p.

[v] Peth? Sándor: Démosz vagy Deus? Osiris Kiadó, Budapest, 2001. 37-57. p.

[vi] Peth? Sándor: Démosz vagy Deus? Osiris Kiadó, Budapest, 2001. 75. p.

[vii] Peth? Sándor: Démosz vagy Deus? Osiris Kiadó, Budapest, 2001. 77-127. p.

[viii] Bodin, Jean: *Az államról*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1987. 73. p.

[ix] Boros Gábor (szerk.): *Filozófia*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2007. 633. p.

[x] Bodin, Jean: *Az államról*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1987. 41. p.

[xi] Bodin, Jean: *Az államról*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1987. 75. p.

[xii] Kelsen, Hans: A szuverenitás fogalmának változása. IN: Takács Péter (szerk.): *Államtan*. Szent István Társulat, Budapest, 2003. 604. p. És nem abban az értelemben, ahogy Jakab András ír róla a német szuverenitáskoncepció kapcsán: Jakab András: 'A szuverenitás fogalmának megszelídítése'. IN: Paksy Máté (szerk.): *Európai jog és jogfilozófia*. Szent István Társulat, Budapest, 2008. 249. p.

[xiii] Bodin, Jean: *Az államról*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1987. 76. p.

[xiv] Bodin, Jean: *Az államról*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1987. 127. p.

[xv] Takács Péter (szerk.): *Államelmélet I.* Szent István Társulat, Budapest, 2009. 148. p.

[xvi] Hobbes, Thomas: *Leviatán*. Kossuth Kiadó, Budapest, 1999. 209. p.

[xvii] Hobbes, Thomas: *Leviatán*. Kossuth Kiadó, Budapest, 1999. I. kötet, 216. p.

[xviii] Hobbes, Thomas: *Leviatán*. Kossuth Kiadó, Budapest, 1999. I. kötet, 220. p.

[xix] Hobbes, Thomas: *Leviatán*. Kossuth Kiadó, Budapest, 1999. I. kötet, 340. p.

[xx] Kelsen, Hans: A szuverenitás fogalmának változása. IN: Takács Péter (szerk.): *Államtan*. Szent István Társulat, Budapest, 2003. 605. p.

[xxi] Kelsen, Hans: A szuverenitás fogalmának változása. IN: Takács Péter (szerk.): *Államtan*. Szent István Társulat, Budapest, 2003. 609. p.

[xxii] Kelsen, Hans: A szuverenitás fogalmának változása. IN: Takács Péter (szerk.): *Államtan*. Szent István Társulat, Budapest, 2003. 613. p.

[xxiii] Kelsen, Hans: *Tiszta Jogtan*. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2001. 64. p.

[xxiv] Maritain, Jacques: A szuverenitás fogalma. IN: Takács Péter (szerk.): *Államtan*. Szent István Társulat, Budapest, 2003. 615. p.

[xxv] Maritain, Jacques: A szuverenitás fogalma. IN: Takács Péter (szerk.): *Államtan*. Szent István Társulat, Budapest, 2003. 622. p.

[xxvi] Maritain, Jacques: A szuverenitás fogalma. IN: Takács Péter (szerk.): *Államtan*. Szent István Társulat, Budapest, 2003. 626. p.

[xxvii] Maritain, Jacques: A szuverenitás fogalma. IN: Takács Péter (szerk.): *Államtan*. Szent István Társulat, Budapest, 2003. 633. p.

[xxviii] Schmitt, Carl: *Politikai teológia.* Rejtjel Kiadó, Budapest, 1992. 1. p.

[xxix] Schmitt, Carl: *Politikai teológia.* Rejtjel Kiadó, Budapest, 1992. 4. p.

[xxx] Szabó Miklós (szerk.): *Bevezetés a jog- és államtudományokba*. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2006. 279. p.

[xxxi] Szabó Miklós (szerk.): *Bevezetés a jog- és államtudományokba*. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2006. 283. p. Tehát az ide vonatkozó állításnak hátulról mennénk neki.

[xxxii] Az államforma és államberendezkedés kifejezések használatában megengedett csereszabat úgy véljük azért védhet?, mert jelen írásban a demokrácia, diktatúra és monarchia kifejezések – bár csak ez utóbbit szokták szinte kizárólagosan államformának tekinteni a modern korban – nem csupán egy-egy berendezkedés formájára utalnak, hanem az adott rendszert lényegileg jellemzik.

[xxxiii] Az „arab tavasz kifejezés aggályosságáról cf. Maróth Miklós: Az „arab tavasz”. Külügyi Szemle, 11. évf. 1. sz. 2012/1. 5-20. p.

[xxxiv] Kuehnelt-Leddihn, Erik von: *Leftism*. Arlington House Publishers. New Rochelle, New York, 1974. 27. p.

[xxxv] Szabó Miklós (szerk.): *Bevezetés a jog- és államtudományokba*. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2006. 283. p.

[xxxvi] Ahogy tulajdonképpen az angol modell teszi, a *Queen in Parliament* módszerrel az uralkodót is bevonva.

[xxxvii] Szabó Miklós (szerk.): *Bevezetés a jog- és államtudományokba*. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2006. 284. p.

[xxxviii] Szabó Miklós (szerk.): *Bevezetés a jog- és államtudományokba*. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2006. 282. p.

[xxxix] Cf. Megadja Gábor: A demokrácia politikai vallása. Kommentár, 2009/4. 56-68. p.

[xl] Kuehnelt-Leddihn, Erik von: A demokrácia útja a zsarnoksághoz. The Freeman 35. (5), 1988. május. http://www.fee.org/the_freeman/detail/democracys-road-to-tyranny/#axzz2Hp3XqhkG Jómagam fordításában: http://regnumportal.hu/node/436 [Mindkett? utoljára megtekintve: 2014. június 22.]

[xli] Mely természetesen nem csupán demokratikus úton lehetséges.

[xlii] Ide vehetjük a cromwell-i terror rendszert, illetve Rousseau *volonté générale*-ját.

[xliii] Kuehnelt-Leddihn, Erik von: *Leftism*. Arlington House Publishers. New Rochelle, New York, 1974. 90. p.

[xliv] Cf. a nemzetiszocializmus esetében a Führer helyét a jogrendben és a jogforrási hierarchiában: Szabó István: *Német alkotmányfejl?dés 1806-1945*. Szent István Társulat, Budapest, 2002. 248-249. p.

[xlv] Szabó István: *Német alkotmányfejl?dés 1806-1945*. Szent István Társulat, Budapest, 2002. 246-248. p.

[xlvi] Cf. a már említett Erik von Kuehnelt-Leddihn *Liberty or Equality* cím? m?vét (The Caxton Printers, Ltd. Caldwell, Idaho, 1952.), különösen a II. és a III. fejezetet valamint Hans-Hermann Hoppe *Demokrácia, a bukott bálvány* cím? könyvét (Ad Librum Kiadó, Budapest, 2010.).

[xlvii] Kuehnelt-Leddihn, Erik von: *Liberty or Equality*. The Caxton Printers, Ltd. Caldwell, Idaho, 1952. 135. p.

[xlviii] Cf. Szálasi Ferenc, az „ország els? munkása”.

[xlix] Nem véletlenül hívták magukat ezek a rendszerek „népi demokráciának”, vagy a nemzetiszocializmus esetében „új demokráciának”, „német demokráciának”, illetve Adolf Hitler önmagát „Erzdemokrat”-nak. Cf. Kuehnelt-Leddihn, Erik von: *Liberty or Equality*. The Caxton Printers, Ltd. Caldwell, Idaho, 1952. 116. p. és 174. p.

[l] Szabó Miklós (szerk.): *Bevezetés a jog- és államtudományokba*. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2006. 282. p.

[li] Ez természetesen nem feltétlenül gond, Jacques Maritain nem véletlenül gondolja azt, hogy a szuverenitástól úgy általában meg kéne szabadulnunk, amit ? egyértelm?en az abszolutizmushoz köt (ami szerinte negatív). Cf. Maritain, Jacques: A szuverenitás fogalma. Takács Péter (szerk.): *Államtan*. Szent István Társulat, Budapest, 2003. 633. p.

[lii] Paksy Máté (szerk.): *Európai jog és jogfilozófia*. Szent István Társulat, Budapest, 2008. 243-317. p.

A királyság pozíciójából
Szuverenitás

www.regnumportal.hu - A Flag Polgári Magazin partnere

Ajánló